

Statenvoorstel 93/10 A

Voorgestelde behandeling:

PS-vergadering : 4 februari 2011

Statencommissie : Commissie Zorg, Welzijn en Cultuur,
14 januari 2011

Onderwerp

Kaderstellende notitie monumenten 2011

's-Hertogenbosch

Samenvatting

Het motto van het toekomstige monumentenbeleid is 'van objectgericht denken naar gebiedsgericht werken'. Dit sluit aan bij het profiel dat in de Agenda van Brabant is opgesteld voor het behoud van duurzame welvaart en welzijn.

Datum

21 december 2010

Documentnummer

2383438

Directie

SCO

Bijlage(n)

1

De rol van de provincie zal veranderen: van een afwachter naar een proactieve houding, waarbij we niet in de eerste plaats subsidie verlenen maar juist en vooral investeren in gebiedsgerichte ontwikkelingen.

Hierbij zoeken we een passende herbestemming van monumenten. Ons uitgangspunt is dat het monument behouden blijft. Het verhaal van het monument (de beleving) maken we voor een groot publiek herkenbaar en aantrekkelijk. Door de beleving van het monument te vergroten krijgt het betekenis voor inwoners en bezoekers van onze provincie. Het resultaat is een mooi en toegankelijk monumentenbestand: objecten die behouden blijven met passende functies en een bijbehorend verhaal, dat beleefbaar is voor iedereen. Het monumentenbeleid sluit hiermee aan bij de investeringsstrategieën van de Agenda van Brabant. Het bouwt voort op en versterkt ons bestaande beleid met de Cultuurhistorische Waardenkaart.

De eerste opzet van dit toekomstige beleid is besproken met direct betrokkenen uit het erfgoedveld. Met deze kennis en het bestaande beleid hebben wij de beleidsrichting voor het toekomstige monumentenbeleid in kaders gesteld.

Het toekomstige monumentenbeleid richt zich op:

- de herbestemming van monumenten
- de beleving van monumenten
- de instandhouding en basisinfrastructuur erfgoed

1. Inleiding

Deze notitie behandelt het provinciale monumentenbeleid als onderdeel van het cultuurbeleid van de provincie en is gericht op de periode 2011 tot en met 2018, het jaar waarin Brabant mogelijk Culturele Hoofdstad van Europa is. Vanuit het veld is behoefte aan een visie op de langere termijn; de problematiek van grootschalige en tijdrovende restauratieprojecten vraagt daarom.

Deze kaderstellende notitie is gebaseerd op een terug- en vooruitblik (evaluatie) op het provinciale monumentenbeleid en relevante ontwikkelingen in de afgelopen bestuursperiode.

Er volgt eerst een beschrijving van het huidige beleid, daarna schetsen we de kaders van het toekomstige monumentenbeleid. Dit toekomstige beleid wordt in drie thema's gevat: herbestemming, beleving, instandhouding en basisinfrastructuur. In de bijlage geven wij een beeld van de instrumenten waarmee dit beleid tot uitvoering kan worden gebracht.

De eerste analyse van ontwikkelingen in het monumentenbeleid en de eerste opzet voor een herijking (zoals besproken in ZWC-0851) zijn gedeeld met stakeholders uit het (Brabantse) monumentenveld. De kennis, deskundigheid en het enthousiasme van genoemde partijen zijn van belang voor het realiseren van de provinciale ambities. Betrokken zijn:

- de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,
- een vertegenwoordiger van de gemeentelijke overheid,
- het Nationaal Restauratiefonds,
- Boei (Nationale maatschappij tot Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel erfgoed),
- de N.V. Monumenten Fonds Brabant,
- de Monumentenfederatie Noord-Brabant,
- de Task Force behoud kerkgebouwen,
- Erfgoed Brabant,
- het Monumentenhuis Brabant,
- de Monumentenwacht Noord-Brabant,
- het Bisdom 's-Hertogenbosch,
- Agro & Co,
- Brabants Heem.

2. Huidig monumentenbeleid

Een aantal jaren geleden was de restauratie achterstand bij monumenten in de provincie Noord-Brabant fors. Landelijk gezien scoorde de onderhoudstoestand van monumenten erg laag, veel monumenten waren in slechte staat terwijl het rijk minder middelen beschikbaar stelde voor de restauratie van projecten. Tot

aan dat moment beperkte de provincie zich tot het ondersteunen van de provinciale basisinfrastructuur op het gebied van monumentenzorg, onder meer de Brabantse Monumentenwacht, het Monumentenhuis Noord-Brabant en de vier Brabantse Topmonumenten.

In het bestuursakkoord 2007 is daar een verandering in gekomen. Er is geïnvesteerd in het ontwikkelen, behouden en beleven van erfgoed. Daarbij is een flinke som geld beschikbaar gekomen voor de restauratie van monumenten.

2.1 Kernpunten van het beleid voor de periode 2008-2011

Deze beleidsrichting werd ingezet met de beleidsnota “Schatbewaarders van Brabant”.

- Een forse financiële impuls voor het restaureren van monumenten door middel van:
 - Impulsregelingen (ingezet voor industrieel erfgoed, religieus erfgoed, landgoederen en molens)
 - Subsidieregeling Cultureel erfgoed
 - Fonds voor gemeentelijke monumenten
 - Structurele inzet voor restauratie topmonumenten
- Het actualiseren van de Cultuurhistorische Waardenkaart;
- Het ondersteunen van erfgoedinstellingen (Erfgoed Brabant, Monumentenhuis Brabant, Monumentenwacht Brabant en Monumentenfederatie Noord-Brabant);
- De beleving van erfgoed vergroten;
- Een bijdrage leveren aan het restauratie onderwijs door middel van ondersteuning ROP (Restauratie Opleidings Project).

2.2 Inzet loont

Een overzicht van de middelen die deze bestuursperiode zijn ingezet voor monumenten.

Perspectiefrijk Brabant	€ 20 miljoen
Samen Investeren	€ 20,4 miljoen
extra (PS) Impulsregeling industrieel erfgoed	€ 25 miljoen
Cofinanciering Rijk	€ 6,7 miljoen
Totaal	€ 72,1 miljoen

De provinciale middelen zijn ingezet waardoor veel restauraties van start zijn gegaan. Onze inbreng heeft problematische restauraties van grote monumenten vlot kunnen trekken. De provincie is betrokken bij de plannen en de uitvoering, we hebben contact met eigenaren over de voortgang, de problemen en de oplossingen. En de inzet loont want alle restauraties zullen binnen afzienbare tijd worden afgerond. Op onze interactieve kaart op de website, www.brabant.nl/monumentenzorg zijn deze restauraties te volgen.

Het in stand houden van monumenten is een proces. De eerste stap is dat de monumenten in goede staat horen te zijn, zoals in deze bestuursperiode is ingezet. De volgende stap is dat deze monumenten ook voor de toekomst worden behouden. Door een passende functie in deze monumenten te bewerkstellingen kan deze toekomst worden verzekerd. In het nieuwe beleid willen we een volgende stap zetten in het proces rondom monumenten door mee te werken aan een passende herbestemming van grootschalige cultuurhistorische complexen. Zoals is verwoord in de Investeringsstrategie Grootschalige cultuurhistorische complexen (PS nr 78/10). Hiermee leveren we op een bijzondere wijze input aan het restauratieproces waarbij we gaan investeren, in plaats van subsidiëren in deze complexen.

Daarnaast hebben we ondervonden dat als een monument bekend is bij een (groot) publiek dat, dit bijdraagt aan het in stand houden van het monument. Als het verhaal van het monument bekend is, stijgt de waardering voor het monument. De toekomstige inzet voor het behoud van monumenten wordt verbreed; van restauratie naar meedenken over de toekomst van het monument waarbij wij de verbinding leggen door het verhaal te vertellen. In het restauratieproces zetten wij de volgende stap, om de monumenten van nu, toekomstbestendig te maken

2.3. Effecten

De doelen van het monumentenbeleid van deze bestuursperiode zijn (nagenoeg) bereikt.

- De restauratie achterstand in Brabant is afgenomen, op dit moment zijn 89 eigenaren hun monumenten aan het restaureren.
- De Cultuurhistorische Waardenkaart is geactualiseerd en het provinciaal cultuurhistorisch belang is benoemd en verankerd in de structuurvisie.
- De erfgoedinstellingen hebben belangrijke bijdragen geleverd aan de focus op het industrieel erfgoed. - De subsidieregeling Schatten van Brabant en Verhalen van Brabant is uitgevoerd.
- Er was een tekort aan restauratiewerkplekken daarom is in alle subsidieverleningen voor de restauratie van monumenten opgenomen dat de leerlingen op de restauratiebouwplaats een leer- en werkplek krijgen.

3. Conclusies

Al is de bestuursperiode nog niet afgerond, toch zijn conclusies te trekken uit de afgelopen periode op basis waarvan de kaders voor het toekomstig monumentenbeleid kunnen worden geschetst. Hiervoor hebben we de effecten van bovenstaande beleidslijnen in beeld gebracht. De recente trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op het monumentenbeleid zijn beschreven in de Herijking Monumentenbeleid (besproken zie ZWC-0857). Betrokken zijn de MoMo (modernisering monumentenbeleid van het rijk), de structuurvisie en de Agenda van Brabant.

In deze bestuursperiode heeft de provincie een meer actieve rol aangenomen terwijl het rijk een stapje terugzette in het restaureren van rijksmonumenten. Het grootste deel van de financiële impuls in de afgelopen periode was voor daadwerkelijke restauratieprojecten, de stenen. Daarnaast is geïnvesteerd in het behoud van de verhalen rondom het Brabantse erfgoed. Bijvoorbeeld door projecten als Schatten van Brabant en Verhalen van Brabant.

4. Rol van de provincie in het monumentenbeleid zal veranderen

4.1 Van objectgericht denken naar gebiedsgericht werken

De traditionele zorg voor onze monumenten is gericht op het behoud van het monument. De afgelopen jaren investeerde de provincie veel geld in de restauratie van monumenten. Er werd vooral geïnvesteerd in de directe restauratiewerkzaamheden, in de stenen. De ontwikkelingen bij de plannen rondom monumenten, vragen een nieuwe rol van de provinciale organisatie. We maken een transitie van objectgericht denken naar gebiedsgericht werken: de provinciale aandacht zal niet alleen op het object gericht zijn, maar ook op de omgeving waarin het object is gelegen. Het gebied rondom het monument wordt betrokken bij de ruimtelijke ontwikkelingen.

4.2 Van subsidiegever naar investeerder

We maken een transitie van subsidieverlener naar investeerder en participant. Hierdoor kunnen we gericht onze middelen inzetten en hebben wij meer invloed en sturingsmogelijkheden op de herbestemming, de beleving en de instandhouding van monumenten. Samen met eigenaren en mede-investeerdere kunnen we zo werken aan duurzame oplossingen.

5. Speerpunten toekomstig monumentenbeleid

Het monumentenbeleid van de provincie bevindt zich in een overgangsfase. Wij formuleren hier drie richtingen voor het monumentenbeleid van de toekomst.

- 5.1 Herbestemming van monumenten;
- 5.2 Beleving van monumenten intensiveren;
- 5.3 Instandhouding en basisinfrastructuur.

Het beleid richt zich op een passende herbestemming van monumenten waarbij de beleving van het monument een verbindende factor is. Wij nemen hierin een actieve houding aan zodat de ontwikkelingen tot stand kunnen worden gebracht.

5.1. Herbestemming van monumenten

Naast het restaureren van monumenten is het verhaal en de toekomstige *functie* belangrijk voor het in stand houden van monumenten. Een passende bestemming verhoogt de toekomstwaarde van het monument. Een monument zonder functie is ten dode opgeschreven. Een passende herbestemming is een nieuwe functie die aan sluit bij de oorspronkelijke identiteit van het monument. Door actief te zoeken naar een goede bestemming kunnen nieuwe economische dragers voor bestaande historische objecten worden gevonden. Door verbindingen te leggen tussen meerdere partijen en organisaties kunnen nieuwe bestemmingen worden gevonden.

Indien de ontwikkeling van grootschalige cultuurhistorische complexen wordt overgelaten aan marktpartijen bestaat de kans dat dit ten koste gaat van de cultuurhistorische waarden in het gebied. De provincie wil een actieve rol nemen zodat waar mogelijk deze waarden in stand worden gehouden. De provinciale rol kan op diverse manieren vormgegeven worden. Dit hangt voor een belangrijk deel samen met de financiële mogelijkheden zoals in het investeringsvoorstel Grootschalige Cultuurhistorische complexen PS 78/10 is omschreven.

De laatste jaren worden steeds meer monumenten herbestemd. Ze krijgen een nieuwe functie in een gebied dat wordt (her)ontwikkeld. Voorbeelden zijn de Verkadefabriek in 's-Hertogenbosch, de herontwikkeling van industriegebied Strijp S in Eindhoven en de verdedigingswerken van de Zuiderwaterlinie. Het herbestemmen van monumenten werkt als volgt: voorkom verval, onderzoek de (haalbaarheid van) herbestemming, zoek een nieuw en passend economisch verantwoord gebruik, restaureer het monument en zorg daarmee voor een duurzaam behoud.

Het doel is de cultuurhistorische elementen in een gebied te beschermen en te ontwikkelen zodat de eigen Brabantse identiteit behouden blijft. Ruimtelijk gezien zijn met name grootschalige cultuurhistorische complexen een onlosmakelijk onderdeel van hun omgeving. Het zijn die complexen die bepalend zijn geweest voor de geschiedenis van Brabant en belangrijke dragers zijn van de Brabantse identiteit. Door (her)ontwikkeling van deze grootschalige complexen én hun omgeving, wordt het unieke karakter van Brabant versterkt.

5.2. Beleving van monumenten intensiveren

Elk historisch object heeft een ontstaansgeschiedenis, een bewoningsgeschiedenis en een ontwikkelingsgeschiedenis. Het verhaal van het monument is niet los te zien van de plek waar het zich bevindt. De identiteit wordt beschreven in het verhaal. De verhalen achter het erfgoed zijn onmisbaar. Wat niet meer bekend is, niet meer gebruikt wordt, dat leeft niet meer. Het behoud van monumenten wordt breder gedragen als er meer begrip en kennis is van een monument. De beleving, het vertellen van het verhaal van een monument speelt een belangrijke verbindende rol. Zolang omwonenden, Brabanders en bezoekers van Brabant waarde hechten aan het monument, zullen zij bereid zijn om te investeren in het behoud en onderhoud hiervan. De verhalen en de beleving van monumenten zijn als het ware de verbinding tussen vroeger en nu. Beleving leidt tot bewustwording, bewustwording leidt tot behoud. De belevingswaarde is een belangrijke pijler van ons provinciale monumentenbeleid.

5.3. Instandhouding en basisinfrastructuur erfgoed

De volgende steuninstellingen beschouwen wij als de basisinfrastructuur voor het erfgoedveld: Erfgoed Brabant, het Monumentenhuis Brabant en de Monumentenwacht Noord-Brabant. Deze instellingen leveren een bijdrage aan het in stand houden van monumenten. De Monumentenwacht Brabant inspecteert de monumenten om verval te voorkomen en het Monumentenhuis Brabant geeft voorlichting over de mogelijkheden tot instandhouding. Erfgoed Brabant vergroot de belangstelling voor erfgoed bij een breed Brabants publiek door publieksactiviteiten, erfgoededucatie en door de ondersteuning van vrijwilligersorganisaties. Deze basisinfrastructuur blijft grotendeels zoals zij de afgelopen periode was.

Onder instandhouding verstaan wij: de instandhouding van topmonumenten, de Cultuurhistorische Waardenkaart en de advisering over de restauratieplannen van rijksmonumenten.

Wat komt te vervallen zijn de subsidieregelingen, die gebundeld waren in de Subsidieregeling Cultureel erfgoed en de financiële impulsen in de restauratie van monumenten. De primaire zorg voor de beschikbaarheid van voldoende middelen voor onderhoud en restauratie van rijksmonumenten ligt nadrukkelijk bij het rijk. Hiervoor bestaat een subsidieregeling voor het onderhoud van rijksmonumenten en vanaf 2011 wordt een structureel budget voor restauraties ingesteld. Bij de verdeling van de beschikbare rijksmiddelen over de Brabantse projecten zal de provincie een regierol krijgen. Het rijk overweegt in deze subsidieregeling de verplichting op te nemen van matching met provinciale middelen.

6. Finanzen

Voor de uitvoering van het monumentenbeleid zijn middelen beschikbaar. In het investeringsvoorstel Grootschalige Cultuurhistorische Complexen is een bedrag van € 61,5 miljoen beschikbaar gesteld om te investeren in religieuze complexen, industrieel en militair erfgoed en landgoederen. Het structureel beschikbare budget voor de periode na 2011 is € 1,25 miljoen. Deze bedragen worden ingezet voor de Instandhouding van Erfgoed, Subsidie voor topmonumenten, de Cultuurhistorische Waardenkaart en de Subsidieregeling voor Verhalen van Brabant.

7. Het voorstel

Wij stellen u voor om de kaders voor het toekomstige monumentenbeleid vast te stellen conform bijgaand ontwerp-besluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,
de voorzitter de secretaris

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk drs. W.G.H.M. Rutten

Auteur: M.A. Vugts toestel (073) 681 24 70

Bijlage 1:

1. Schets van de beleidsinstrumenten voor het realiseren van het monumentenbeleid.

Ontwerp-besluit 93/10 B

Voorgestelde behandeling:

PS-vergadering : 4 februari 2011

Statencommissie : Commissie Zorg, Welzijn en Cultuur,
14 januari 2011

Onderwerp

Kaderstellende notitie monumenten 2011

's-Hertogenbosch

Datum

21 december 2010

Documentnummer

2383438

Directie

SCO

Bijlage(n)

1

Provinciale Staten van Noord-Brabant,

- gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten, d.d. 21 december 2010;
- gezien het advies van de Commissie voor Zorg, Welzijn en Cultuur d.d. 14 januari 2011;

besluiten:

Kaderstellende notitie monumenten 2011 vast te stellen.

's-Hertogenbosch, 4 februari 2011

Provinciale Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter

de griffier